

Oiets over het heden en verleden van Warffum

9 door J. RITTERSMA

Foto's: K. Loonstra

Eén van de centrumgemeenten op het Hogeland is de gemeente Warffum met als hoofddorp de plaats van dezelfde naam. Deze 2.925 hectare grote gemeente telt (per 1 januari 1969) 2.227 inwoners. Behalve Warffum liggen in deze gemeente de dorpen en gehuchten Breede, Helpman, Oostervolge, Oudendijk, Westervolge en Zuiderhorn. Voorts behoort het eiland Rottumeroog tot het grondgebied van deze gemeente. De plaats Warffum heeft een interessante geschiedenis. In het volgende willen we u graag meer vertellen over enkele belangwekkende aspecten van deze historie, terwijl ook de nederlandse hervormde kerk — die hoognodig aan restauratie toe is — onze aandacht weer zal op-eisen.

Wie wel eens het wapen van de gemeente Warffum gezien heeft, zal het daarop afgebeeld staande twee Maltheser kruisen met daar tussenin een zwaard van zilver met gouden gevest. Dit gemeentewapen zegt ons iets van de geschiedenis van het dorp Warffum. De Maltheser kruisen herinneren aan het grote klooster van de Johanniter- of Maltheser-orde, die hier uitgestrekte bezittingen had. Het zwaard der gerechtigheid duidt wellicht op een oude gerechtsplaats.

De Johanniter-orde was de naam voor de Maltheser ridders; dit was een geestelijke ridderorde, gesticht in 1099. De oorspronkelijke naam luidde: Orde van Sint Jan van het hospitaal van Jeruzalem. Daarom noemde men ze ook wel de hospitaalbroeders. Ze droegen zwarte mantels met witte kruisen. De Johanniter kloosters heetten commanderijen. Voor de hervorming van dit gewest waren hier drie van dergelijke commanderijen, behalve te Warffum waren er ook nog van dergelijke kloosters te Oostervierum en te Wijnward. Het klooster te Warffum was de grootste en zeer waarschijnlijk de grootste van Nederland. Het lag aan de zuidzijde van het dorp in de Zuiderhorn en is vóór 1284 gesticht.

Het was een typisch nonnenklooster, bewoond door nonnen uit welgestelde kringen. Zij hadden een refugium (lett. toevluchtsoord, welingerichte gebouwen) in de Boteringestraat te Groningen. De tachtig nonnen werden bijgestaan door vier priesters. In 1618 is het klooster met vele landerijen verkocht door de Provinciale Staten.

De plaats Warffum behoorde vroeger tot het landsdeel 't Halve Ampt. De geschiedenis leert ons, dat het dorp behoorlijk oud is. Dat blijkt o.m. uit de levensbeschrijving van de evangelieprediker Ludger, die het dorp met name noemt. Ludger of Ludger werd geboren in 774 en werkte in het groningerland, o.a. te Rotsum. Hij werd behalve Warffum ook het dorp Usquert, waarschijnlijk het oudste dorp in deze omgeving. Hij werkte in opdracht van Karel de Grote. Hij stierf in 809 in Duitsland en werd begraven in Münster.

Het „Huisje van Coca” in Warffum: een en al museum...

een bezoek aan de ned. herv. kerk.

Reeds vanuit de verte was de ongeveer 45 meter hoge toren met zijn spitse top zichtbaar, staande op het hoogste gedeelte van de wierde. Hij staat daar als een wachter boven het dorp, eeuwen lang de ruwe noordwester stormen trotserend. De toren is gebouwd in 1638.

Het dorp Warffum is gebouwd op een grote, hoge wierde. Uit naam en ligging kan men afleiden, dat hier vroeger wellicht een gerechtsplaats moet zijn geweest. De hoogte, en vandaar misschien 't gerecht, of 't hoeve, erf, heem.

Een van de twee kostbare avondmaalsbekers met prachtig bewerkte deksel. Een kapitaal bezit, dat in een kluis wordt bewaard.

Vroeger stond hier een andere toren, los van het kerkgebouw. Het was een lage zadeldaktoren, gesitueerd op de hoek van het kerkhof. Op een kaart van schoolmeester Geerds, getekend in 1687 komt deze toren nog voor.

De kerk was een eenvoudige zaalkerk, met inspringend half rond gesloten koor en gebouwd van tufsteen. De kerk is verbouwd in de tweede helft van de 18de eeuw. Uit die tijd dateert het huidige — veel groter opgebouwde — koor. Bovendien werd het koor hoger en werden grotere vensters aangebracht. Aan de buitenkant werd het gebouw versterkt door steunberen. Het gewelf van het koor is een stergewelf, dat steunt op colonetten met beeldhouwde kapitelen. Zo bestond vroeger de kerk uit een laag romaans schip met een hoog koor. Bij latere verbouwingen van de kerk is het oorspronkelijke karakter bijna geheel verloren gegaan. Het schip werd verhoogd, oude ingangen werden dichtgemetseld en dakpannen werden vervangen door leibedekking. Van het inwendige der kerk is niet veel meer over dat ons doet herinneren aan de tijden van voor de reformatie, behalve de triomfboog tussen schip en koor.

Onder het koor bevindt zich een grafkelder waarin de vroegere bewoners van de Warffumborg bijgezet werden. Verder valt ons op de preekstoel, versierd met beeldhouwwerk. Deze dateert uit het laatste van de 18de eeuw. Op het deurtje is een voorstelling te zien van de zondeval in het paradijs. 'Vlakbij de kansel staat een — van sloten en houten ijzerbeslag voorzien — houten offerblok. Hierin werden de offergaven voor de armen gedeponeerd.

Op een tribune staat het door H. E. Freytag gebouwde en in 1812 geplaatste orgel. Deze Freytag was een zoon van de bekende H. H. Freytag, wiens orgelbouwkunst duidelijk de invloed van

Hinsch- en Schnitger kenmerkte.

Uit de 18de eeuw daterend hangen in de kerk twee koperen lichtkronen, die de moeite van het bekijken waard zijn. Een van de meest bijzondere stukken in de kerk van Warffum is de prachtige avondmaalsbeker. Deze zilveren beker is een der oudste van Nederland en de oudste in de provincie Groningen. De beker is in 1596 vervaardigd

Evenals de kerk van Zandweer heeft ook de herv. kerk in Warffum een offerblok.

Ook het deksel is rijk gegraveerd en heeft een versierde knop.

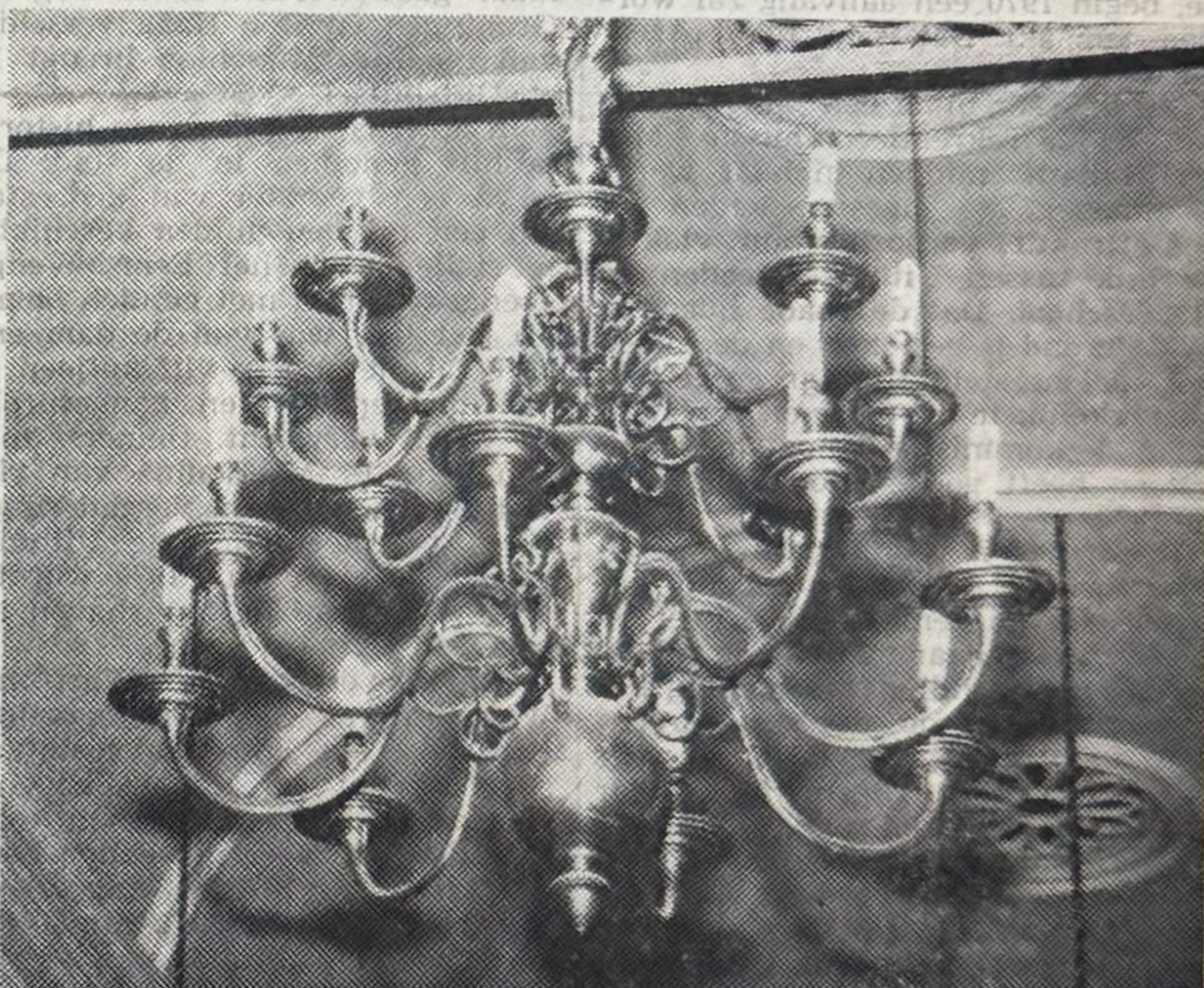
Tenslotte willen we u nog meenemen naar de toren. Bovenin de toren hangen namelijk twee luidklokken. Vroeger werden deze klokken geluid door een daarvoor aangestelde klokkluder. Deze kreeg als beloning voor zijn werkzaamheden een perceel land van de kerk in gebruik.

De kleine klok dateert uit 1550. Het is de vervanger van een in 1701 gegoten klok. De oude klok

is in de bezettingstijd door de Duitsers gestolen, evenals de grote klok. De grote klok is weer terug gekomen, de kleine echter niet.

De grote luidklok heeft een doorsnede van 115 cm en werd in 1686 gegoten door Spronck. Op de klok staan o.a. twee familiewapens en een latijns opschrift, dat vertaald luidt: 'TIT'.

Als ik getrokken wordt wilt gehoor mij geven o menschen. Ik roep u tot de vreugd van een eeuwig leven.

Een van de prachtige koperen lichtkronen uit de 18de eeuw.

Usquert

KONTAKTAVOND
VOOR SENIORES
VAN V.V. USQUERT

Usquert — De voetbalvereniging Usquert organiseerde voor haar seniores een 'kontaktaf' in clubcafé V. d. Hoek.

Ondanks de slechte opkomst van de heren seniores, werd het prettige avond, die werd doorgebracht met kaarten, sjoulen en biljarten. Voorzitter J. ten Boer kon aan alle deelnemers een prijsje uitreiken.

De kontaktaf'ond vraagt stellig nog eens om een herhaling. Ook trainer Meis gaf van zijn belangstelling blij.

BELANGSTELLING
PRIKSLEEWEDSTRIJDEN
TELEURSTELLEND

De ijsvereniging Usquert heeft zondag 21 december j.l. een priksleewedstrijd georganiseerd. De deelname was teleurstellend. De uitslagen zijn als volgt:

Mannen: 1. M. de Haan; 2. J. Vos; 3. P. v. d. Meer; 4. J. Nienhuis; 5. H. Westenberg.

Vrouwen: 1. Mevrouw Nienhuis; 2. Mevrouw Snuverink; 3. Mevrouw Westerhuis.

Jongens 12, 13 en 14 jaar: 1. B. Smit; 2. M. Wassing; 3. H. de Haan; 4. E. Louwers.

Jongens 15, 16 en 17 jaar: 1. D. Padje; 2. J. Wassing; 3. L. de Vries.

Meisjes 12, 13 en 14 jaar: 1. Jannie Wieringa; 2. Hanneke v. d. Molen; 3. Lucie Bosch.

Meisjes 15, 16 en 17 jaar: 1. Trijntje Martini; 2. Coba Huizinga; 3. Aafke Vos.

GEVONDEN VOORWERPEN

Een gouden broche (H. M. Dijk, Koningstraat 39, Uithuizermeeden.

KERSTMAALTIJD
VOOR BEJAARDEN

Usquert — Een in kerstfeest gebrachte zaal in het dorpscentrum ontving een negentig bejaarden uit Usquert voor een kerstmaaltijd, die nu reeds voor de derde keer werd georganiseerd door de drie gezamenlijke vrouwenverenigingen.

Tussen de „gangen” door werd men bezig gehouden door de redijkerskamer „Union” met de eenakter „De Schat”.

Er was een fluitclub onder de bezielende leiding van de heer J. Folgers, terwijl ook enige leden van Boreas muzikale klanken lieten horen.

Manufacturier J. Medendorp uit Uithuizen verleende zijn belangstelling medewerking bij een echte modeshow. Een viertal mannequins, de dames Bosch, Anjewierden, v. d. Molen en Poel oogstten veel succes met de door hun vertoonde modes aangekondigd, alsof ze nooit anders deed, door mevrouw Snuverink.

Een bijzonder geslaagde bijeenkomst.

Uithuizermeeden
LINTJESREGEN
BIJ DE MEISTER SV

Zaterdag 11. werden in het gymnasium lokaal alhier in totaal 25 leden de jeugdvaardigheidsproeven afgenomen, met zeer goed gevolg, aangezien ze alle voldoende bleken te zijn, zodoende ook een mooi succesje voor de leider, de heer J. Folgers.

De voor het A-Lintje geslaagden zijn:

De meisjes L. Lanting; A. Hamming; H. Wit; I. v. d. Molen; P. Bulstra; en L. Munting. De jongens: R. Tolhuizen; K. Rogaar; H. Wiersma; P. Amsinga en E. Smit.

Voor het B-lintje slaagden:

Het meisje: J. Bos en de jongens H. Heuvel; A. Pakes en J. Broersma.

Voor het C-lintje slaagden:

De meisjes M. v. d. Molen; E. de Boer; E. Smit; H. Smit en A. Landwehr en de jongeman J. Amsinga.

WINKELDIEFSTALEN
IN DE BONDSREPUBLIEK
BELOPEN

HONDERDEN MILJOENEN

„Wij zouden best onze prijzen kunnen verlagen, als er niet zoveel gestolen werd”, aldus de beheerder van een middelgroot levensmiddelenbedrijf in de Bondsrepubliek. Men schat de schade als gevolg van diefstallen op vele honderden miljoenen gulden. Optimisten menen dat er per jaar voor ruim 250 miljoen gulden gestolen wordt; de pessimisten menen dat het tegen één miljard loopt. De helft van alle winkeldiefstallen betreft levensmiddelen. In 1968 zijn in de Bondsrepubliek 80.000 winkeldieven voor de rechter gebracht, maar dat is slechts een klein deel van de daders. De meeste dieven ontsnappen aan het waakzame oog van het personeel en winkeldetectives. Bij de verhoren van de betrapte dieven bleek, dat velen de diefstal beschouwen als een sport waarmee zij hun moed en handigheid kunnen bewijzen. Zelden is echter werkelijke noodduurt of geldgebrek het motief van de grote en kleine boeven.